

บัณฑิตเขาก้กับการบรรลุธรรมในพระศนะพุทธปรัชญาเถรวาท
Hermaphrodites and Benightment in Theravada Buddhist
Philosophical Point of view

พระเกรียงศักดิ์ สิริสกุโก (ศรีโชติ)

Kriengsak Sirisakko (Srichot)

ศูนย์จิตตปัญญาวิวัฒน์ วัดสุทธิวาราม

Mind and wisdom centre Wat suthiwararam

Corresponding author, e-mail: Sirisakko119@gmail.com

Received June 1, 2023; Revised June 1, 2023; Accepted: June 7, 2023

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ผู้เขียนได้เสนอข้อโต้แย้งแก่กลุ่มนักวิชาการทางพุทธศาสนาเถรวาทบางส่วน ที่มีมุมมองต่อบัณฑิตเขาก้ว่าไม่สามารถบรรลุธรรมในทางพุทธศาสนาเถรวาทได้ ซึ่งนักวิชาการกลุ่มนี้อ้างว่า บัณฑิตเขาก้เป็นกลุ่มคนที่มีกิเลสหนา เป็นผลกรรมจากอดีตชาติ และเป็นอภัพบุคคลที่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ในชาตินี้ แต่ผู้เขียนได้เสนอว่าถ้าอธิบายผ่านมุมมองทางด้านปรัชญา โดยเฉพาะการใช้ การตีความทางอภิปรัชญาที่ว่าด้วยธรรมชาติและความเป็นจริงของมนุษย์ เช่น ธาตุ 4 ชั้น 5 ในพระศนะของพุทธปรัชญา จะพบว่าบัณฑิตเขาก้ก็สามารถบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับเพศชายและเพศหญิง เพราะในทางอภิปรัชญาพุทธศาสนามองว่ามนุษย์ทุกคนไม่ว่าเพศชายและเพศหญิงโดยทั่วไป กลุ่มบัณฑิตเขาก้ มีธรรมชาติของความเป็นคนที่ไม่ต่างกัน และธรรมชาติที่ว่า เป็นความจริงพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนไม่ว่าเพศไหนก็สามารถเข้าถึงและเข้าใจด้วยปัญญาของตน การเข้าถึงธรรมชาติและความเป็นจริงของชีวิต ย่อมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะทำให้สามารถพัฒนาชีวิตไปสู่การบรรลุธรรมทางพุทธศาสนาได้

คำสำคัญ: การบรรลุธรรม; บัณฑิตเขาก้; พุทธปรัชญาเถรวาท

Abstract

In this article, the author presents some arguments against some Theravada Buddhist scholars. Who had a view towards the Chancellor that he could not attain enlightenment in Theravada Buddhism; this group of scholars claimed that Pandaka

(eunuch, hermaphrodite) were a group of people with thick passions. It's the result of past lives. Those who cannot teach Making it impossible to attain Dhamma in this life but the author proposed that if explained through a philosophical perspective, In particular, the use of metaphysical interpretations of human nature and human reality, such as the four elements, five-aggregate, in the viewpoint of Theravada Buddhist philosophy. It will be found that the Paṇḍaka can attain Dhamma as well as male and female because, in metaphysics, Buddhism views all human beings, regardless of true male and female or group of Paṇḍaka; there is a nature of humanity that is not different. And that nature is the fundamental truth that every human being, regardless of gender, can access and understand with his intelligence. Access to nature and the reality of life.

Keywords: Enlightenment; Hermaphrodite; Theravada Buddhist Philosophy

บทนำ

การจะไปสู่เป้าหมายที่เป็นอุดมคติของพุทธศาสนาเถรวาทได้ ต้องอาศัยการปฏิบัติด้วยความเพียรพยายามให้ถึงที่สุดจึงจะสามารถบรรลุนิพพานได้ ซึ่งบัณฑิตก็เป็นกลุ่มคนที่ถูกตีความตามคัมภีร์ว่า มีพฤติกรรมทางเพศและลักษณะของเพศทางสรีระที่ต่างจากเพศชายเพศหญิงโดยทั่วไป ซึ่งถ้าเป็นกรอบคิดทางศาสนาแบบมีพระเจ้าองค์เดียว การมีพฤติกรรมทางเพศไม่ตรงกับเพศสรีระของตนถือว่าเป็นความผิดปกติ และการเป็นบัณฑิตก็ตามความหมายที่ปรากฏในคัมภีร์ของศาสนาแบบพระเจ้าผู้สร้างก็ถือว่าเป็นสิ่งชั่วร้าย เพราะพฤติกรรมของบัณฑิตก็เป็นสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับพระประสงค์ของพระเจ้าในการสร้างโลก นอกจากนั้นในญาณวิทยาทางศาสนาแบบมีพระเจ้าได้พูดถึงการสร้างมนุษย์ของพระเจ้าว่าพระองค์ทรงสร้างโลกและจักรวาลรวมถึงการสร้างสิ่งมีชีวิตต่างๆ และมนุษย์ถือว่าเป็นสิ่งที่พระองค์ทรงสร้างตามฉายาภาพของพระองค์ได้สร้างมนุษย์เพศชายและเพศหญิงเท่านั้น (พระคัมภีร์คาทอลิก ปฐมกาล. ข้อที่ 2:22-24 หน้าที่ 3-4) เพศทั้งสองมีคุณสมบัติในการสืบทอดเผ่าพันธุ์ของตนแต่กลุ่มบัณฑิตก็ไม่ใช่ ดังนั้นจึงจะเห็นว่าพฤติกรรมการร่วมเพศทางเวจมรรคของกลุ่มบัณฑิตก็ในกรอบคิดศาสนาแบบพระเจ้าผู้สร้างเป็นสิ่งที่ไม่สามารถกระทำได้หรือแม้แต่การร่วมเพศทางเวจมรรคกับผู้หญิงก็ถือว่าเป็นเรื่องไม่ควรกระทำและไม่สามารถกระทำได้ เพราะกิจกรรมการร่วมเพศตามกรอบคิดแบบศาสนาที่มีพระเจ้า (โดยเฉพาะศาสนาที่มีพระเจ้าองค์เดียว) จะต้องเป็นไปเพื่อการมีบุตรเท่านั้น (Proclamation) และการแสดงออกพฤติกรรมที่ไม่ตรงกับเพศทางสรีระของตนจึงเป็นเรื่องที่ไม่ควรทำหรือเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแสดงอารมณ์และความปรารถนาในด้านที่ไม่ตรงกับเพศสรีระได้ ซึ่งประเด็นปัญหาการมีพฤติกรรมแสดงออกทางเพศที่ไม่ตรงกับเพศของตน หรือการมีรสนิยมทางเพศที่ชอบเพศเดียวกัน ไม่ชอบเพศตรงข้าม ในประวัติศาสตร์เกี่ยวกับเพศ การมีพฤติกรรมเช่นที่วานี้ถือว่าตกอยู่ในสภาวะของอาการป่วย และจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องได้รับการรักษา ซึ่งการตีความว่ากลุ่มคนที่มีความรสนิยมในเพศเดียวกัน ถูกวิพากษ์จากนักคิดสายหลังสมัยใหม่

(Postmodern) ว่าเป็นการสร้างวาทกรรมที่ประกอบสร้างจากความรู้ทางญาณวิทยาของนักคิดในสายสมัยใหม่ (Modern)

ในกรอบคิดของพุทธศาสนาเถรวาทดูเหมือนว่า กลุ่มคนที่ถูกนิยามว่าเป็นบัณฑิตก็ไม่ได้ถูกจัดว่าเป็นผู้ป่วยตามกรอบคิดญาณวิทยาแบบสมัยใหม่ แต่สถานะภาพของบัณฑิตก็กลับถูกจัดให้เป็นกลุ่มคนที่มี “กิเลสหนา มีความกตัญญู ไม่รู้จักสร้าง...ถูกกำลังแห่งความกตัญญูครอบงำแล้ว ย่อมปรารถนาความสนิทสนมกับชายคนใดคนหนึ่ง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 3 ข้อที่ 87 หน้าที่ 67 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) อาจเป็นไปได้หรือไม่ว่าพฤติกรรมของบัณฑิตถูกนำมาเป็นเกณฑ์การตัดสินในเรื่องนี้ ซึ่งมีงานหลายชิ้นที่แสดงให้เห็นว่า บัณฑิตก็ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ เช่นงานของ พระมหาสมเจต สมจารี ซึ่งให้เห็นว่าตามหลักการของพุทธศาสนาเถรวาท บัณฑิตก็ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ถึงแม้ว่ามีความเพียรพยายามพัฒนาตนและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา เพราะเป็นผู้ที่ถือกำเนิดมาในปัจจุบันชาติด้วยผลแห่งอกุศลกรรมที่ทำไว้ในอดีต และเป็นผู้ที่ปฏิเสธจากอโมหะเหตุ คือ มีวิบากเป็นเครื่องกั้น แต่ก็สามารถสั่งสมบุญเพื่อบรรลุธรรมในชาติต่อไปได้ (พระมหาสมเจต สมจารี (หลวงกัน), 2559) พระมหาอดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน) เห็นว่า “บัณฑิตก็เป็นกลุ่มคนที่เรียกว่าอภัพบุคคลที่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ในชาตินี้ และเป็นผลแห่งอกุศลกรรมของเขาหรือเธอ” (พระมหาอดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน), 2549) ส่วนงานของพระมหาวิสูตร วิสุทธิปัญญา (พึงกุล) พบว่า “การปฏิบัติธรรมของบัณฑิตสามารถทำได้เหมือนบุคคลทั่วไป เพียงแต่การบรรลุธรรมขั้นสูงนั้นไม่สามารถบรรลุธรรมได้ในชาติที่เกิดเป็นบัณฑิต” (พระมหาวิสูตร วิสุทธิปัญญา, 2554) ดังนั้น จะเห็นว่า งานที่ศึกษาประเด็นปัญหาเรื่องบัณฑิตกับการบรรลุธรรม โดยส่วนมากมีข้อยืนยันที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า บัณฑิตก็เป็นเพศที่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้เหมือนกับเพศชายและเพศหญิง

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นภาพของบัณฑิตในมุมมองที่เป็นบุคคลที่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ ซึ่งเมื่อประเมินจากข้ออ้างดังกล่าวข้างต้นจะพบว่ามีข้ออ้างอยู่ 2 ประเด็นคือ บัณฑิตเป็นอภัพบุคคลและบัณฑิตก็เป็นเพศที่เกิดด้วยผลของอกุศลกรรม ซึ่งถ้าถามต่อไปว่าบัณฑิตในฐานะความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกันกับเพศชายและเพศหญิงทั่วไป ทำไมเขาหรือเธอเมื่อมองจากนักวิชาการทางพุทธศาสนาเถรวาทบางคนจึงถูกจัดให้เป็นกลุ่มคนที่ไม่สามารถเข้าถึงความจริงกับการบรรลุธรรมได้ ซึ่งประเด็นปัญหานี้ถ้าประเมินจากทรรศนะว่าด้วยความจริง โดยเฉพาะความจริงของมนุษย์ในมุมมองของพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นไปได้หรือไม่ที่บัณฑิตก็สามารถบรรลุธรรมได้ เช่นเดียวกันกับเพศชายและเพศหญิงทั่วไป โดยเบื้องต้นผู้เขียนมีข้อสมมติฐานว่าบัณฑิตสามารถบรรลุธรรมได้ โดยจะประเมินจากทรรศนะว่าด้วยการเข้าถึงความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาทเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการบรรลุธรรมดังต่อไปนี้

ความจริงในพุทธปรัชญาเถรวาท

ความจริง (Reality) ในทางพุทธศาสนาเถรวาทมักถูกอธิบายว่ามีอยู่สองลักษณะ กล่าวคือความจริงในอย่างสมมติกับความจริงอย่างปรมาตต์ ความจริงในอย่างสมมติและความจริงอย่างปรมาตต์มักถูกอธิบายผ่านการเข้าใจธรรมชาติของโลกและชีวิต ตัวอย่างของความจริงแบบสมมติตามทรรศนะ

ของพุทธปรัชญาเถรวาท เช่น มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในโลกนี้อาจถูกจัดวางตำแหน่งแห่งที่อย่างหลากหลายว่ามีเป็นอย่างไรบ้าง เช่น ในสมัยพุทธกาลที่เห็นได้ชัดก็คือการจัดตำแหน่งแห่งที่ของคนด้วยระบบวรรณะทางสังคมหรือในครอบครัวว่าเป็น พ่อ แม่ ลูก การจัดอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ในลักษณะเช่นที่ว่านี้ ในทรรศนะของพุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าเป็นความจริงอย่างสมมติ เช่น สมมติว่า นายดำ นายดำที่กล่าวถึงเป็นผู้ชายที่อาจมีลูกและภรรยา ทำให้นายดำมีสถานะทางครอบครัวเป็นสามีและเป็นพ่อ แต่ในขณะที่เดียวกันเมื่อกลับบ้านเกิด นายดำอาจมีสถานะเป็นลูกของนายแดงและน้องของนางเขียว และนอกจากนั้นอาจเป็นหัวหน้าในที่ทำงานและเป็นลูกจ้างของบริษัท เมื่อลาออกจากงานอาจลงเล่นการเมืองท้องถิ่นและชนะการเลือกตั้งจึงถูกเรียกว่าเป็นนายกเทศมนตรี การอยู่ในตำแหน่งแห่งที่ตามที่กล่าวมา ถามว่านายดำเป็นอย่างนั้นจริงๆ หรือไม่ ตามทรรศนะของพุทธปรัชญาถือว่าเป็นจริงแต่ว่าเป็นจริงอย่างสมมติ เช่นเดียวกับความเป็น พ่อ เป็นสามี เป็นน้องชายและพี่ชายเป็นต้น แต่เมื่อมองด้วยความจริงอย่างปรมาัตถ์ตามทรรศนะของพุทธปรัชญาจะพบว่า ความเป็นจริงในระดับนี้มนุษย์จะมีธรรมชาติที่แท้จริงเท่ากันคือไม่มากและไม่น้อย ที่เรียกว่า ชั้น 5 กล่าวคือ ชั้น 5 เมื่อลดทอดด้วยทรรศนะว่าด้วยความจริงของชีวิตตามทรรศนะของพุทธปรัชญาจะพบว่า มีสิ่งที่เป็นมูลฐานที่เท่าเทียมเสมอกันทุกคน ซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นสิ่งสากลของความเป็นมนุษย์ 5 อย่าง กล่าวคือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ สิ่งสากลทั้ง 5 ซึ่งถ้าถามว่าทำไมชั้น 5 ตามทรรศนะของพุทธศาสนาจึงถือว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ เพราะในข้อถกเถียงทางปรัชญาจะเห็นว่าธรรมชาติอย่างหนึ่งที่ยังคงถือว่าเป็นสารัตถะของความเป็นมนุษย์ ไม่ว่าเขาหรือเธอจะมีความสมบูรณ์ทางร่างกายหรือว่าพิการอย่างไรก็แล้วแต่ที่เป็นลักษณะทางกายภาพของบุคคลนั้นที่เป็นอัตลักษณ์ของเขาตั้งแต่เกิดจนตาย แต่สิ่งหนึ่งที่ยังคงสภาพความเป็นจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ตามทรรศนะของพุทธปรัชญาว่านั่นคือสิ่งที่เรียกว่าชั้น 5 ซึ่งลองประเมินจากข้อความดังต่อไปนี้

“ภิกษุ รูปร่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่า รูปชั้น

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่า เวทนาชั้น

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่า สัญญาชั้น

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่า สังขารชั้น

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต โกลหรือใกล้ก็ตาม นี้เรียกว่า วิญญาณชั้น

ภิกษุ ด้วยเหตุเพียงเท่านี้ ชั้นจึงชื่อว่าชั้น” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 82 หน้า 135 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากพุทธพจน์ข้างต้นชี้ให้เห็นว่าชั้น 5 เป็นสิ่งที่มีอยู่ในกาลทั้งสาม ทั้งอดีต ปัจจุบันและอนาคต แต่ตามทรรศนะของพุทธศาสนากลับมองว่าการมีอยู่ของชั้น 5 ในกาลทั้งสามไม่ได้มีแบบ

สมบุรณ์เหมือนการดำรงอยู่ของพระเจ้า แต่เป็นการมีอยู่แบบไม่สมบุรณ์กล่าวคือมีอยู่ในลักษณะแบบสมมติ ที่ต้องอิงอาศัยเหตุปัจจัย ซึ่งตามทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่า สิ่งใดก็ตามที่อิงอาศัยเหตุปัจจัยในการมีอยู่เป็นอยู่ สิ่งนั้นถือว่าไม่เที่ยง ซึ่งหมายความว่ามีการเปลี่ยนแปลง และสภาวะของการเปลี่ยนนี้ถือว่าเป็นสิ่งสมมติตามที่ว่าด้วยความจริงแบบสมมติในทางพุทธศาสนา และการเข้าไปยึดถือในความมีตัวตนของขั้น 5 พุทธศาสนามองว่าเป็นการเห็นผิดจากสภาพตามความเป็นจริงของธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ดังพุทธพจน์ต่อไปนี้

ภิกษุ รูปร่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีตไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

เวทนาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีตไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สัญญาอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีตไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

สังขารเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีตอนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีตไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นรูปทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

วิญญาณอย่างใดอย่างหนึ่ง ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน ภายในหรือภายนอก หยาบหรือละเอียด เลวหรือประณีต ไกลหรือใกล้ก็ตาม ภิกษุนั้นพิจารณาเห็นวิญญาณทั้งหมดนั้นด้วยปัญญาอันชอบตามความเป็นจริงอย่างนี้ว่า นั่นไม่ใช่ของเรา เราไม่เป็นนั่น นั่นไม่ใช่อัตตาของเรา

ภิกษุ เมื่อบุคคลรู้ เห็นอย่างนี้จึงจะไม่มัวหังการ มมังการ และมานานุสัยในกายที่มีวิญญาณนี้ และในนิมิตทั้งปวงในภายนอก (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 82 หน้าที่ 139 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จะเห็นได้ว่า ความจริงของสิ่งที่เรียกว่าขั้น 5 เมื่อตรวจสอบโดยรายละเอียดจะพบว่าเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวตนเป็นของว่างหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ธรรมชาติของขั้น 5 มีความเป็นอนัตตา เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย แต่การเข้าถึงหรือการรับรู้ความจริงของขั้น 5 มีเงื่อนไขอย่างไรบ้างนั้น ในประเด็นนี้ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ตีความว่า การจะเข้าใจการแยกส่วนของขั้น 5 ต้องอาศัยการฝึกด้วยความคิด หรือการใช้ความคิดเชิงวิเคราะห์ความจริง ซึ่งถือว่าเป็นการ

สร้างนิสัยชอบสอบสวนแบบภาววิสัย (Objective) คือ มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น ไม่นำเอา ตัณหาอุปาทานเข้าไปจับอันเป็นเหตุให้มองเห็นตามที่อยากหรือไม่อยากให้เห็นเป็น การเข้าถึงจุดหมาย ของพุทธธรรมผ่านการตีความด้วยชั้น 5 ก็คือการไม่ยึดมั่นถือมั่น การไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่ง ทั้งหลายด้วยการใช้ตัณหาอุปาทาน แต่เข้าไปเกี่ยวข้องจัดการด้วยปัญญา (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) กล่าวคือการรับรู้ความเป็นจริงของชีวิตด้วยหลักของชั้น 5 ก็เพื่อที่จะทำให้ ปล่อย่างของสิ่งที่เรียกว่าทุกข์ตามหลักการของพุทธศาสนา ซึ่งการจะดับทุกข์นี้ได้เงื่อนไขที่จำเป็นก็ คือ จะต้องเข้าใจก่อนว่าธรรมชาติของชีวิตเป็นอย่างไร และธรรมชาติของความจริงที่ว่ามันเป็นอย่างไร ซึ่งธรรมชาติของชีวิตก็เป็นอย่างที่เราจะมาข้างต้น และธรรมชาติของความจริงในทรรศนะของพุทธ ศาสนาสามารถประเมินได้จากข้อความต่อไปนี้

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร รูปเที่ยงหรือไม่เที่ยง”

“ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า”

“เวทนา ... สัญญา ... สังขาร ... วิญญาณเที่ยงหรือไม่เที่ยง”

“ไม่เที่ยง พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง สิ่งนั้นเป็นทุกข์หรือเป็นสุข”

“เป็นทุกข์ พระพุทธเจ้าข้า”

“ก็สิ่งใดไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา ควรหรือที่จะพิจารณาเห็นสิ่งนั้นว่า ‘นั่นของเรา เราเป็นนั่น นั่นเป็นอิตตาของเรา’

“ข้อนั้นไม่ควรเลย พระพุทธเจ้าข้า”

“เพราะเหตุนี้แล ฯลฯ อริยสาวกผู้ได้สดับเห็นอยู่อย่างนี้ ฯลฯ รู้ชัดว่า...ไม่มีกิจอื่นเพื่อ ความเป็นอย่างนี้อีกต่อไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 82 หน้าที่ 139 มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2539)

จากพุทธพจน์ข้างต้นจะเห็นว่า ธรรมชาติของชีวิตที่เรียกว่าชั้น 5 มีธรรมชาติเป็นสิ่งที่ไม่ เที่ยง กล่าวคือมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยอยู่ตลอดเวลา ซึ่งนอกจากนี้ความไม่เที่ยงที่ว่านี้ ใน การอธิบายความจริงของโลกตามทรรศนะทางพุทธปรัชญาก็มองเช่นเดียวกันว่า สรรพสิ่งที่เป็นวัตถุ ทั้งหลายที่สามารถรับรู้ได้ด้วยอายตนะทาง ตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัส ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุ ปัจจัยด้วยเช่นกัน

ประเด็นเรื่องความจริงสองอย่างนี้ดูเหมือนว่าสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ อธิบายจากคัมภีร์ฝ่ายพระอภิธรรมว่า ความจริงแบบสมมติสัจจะ เป็นความจริงที่มีมติร่วมกัน หรือ การรับรู้ร่วมกันเป็นเครื่องมือสื่อสารเช่น การพูดถึง คน สัตว์ สิ่งของ ความจริงในระดับนี้เป็นความจริง ในระดับของการใช้ภาษาแบบสามัญเพื่อต้องการสื่อหรือบ่งชี้ไปหาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วการกล่าวถึงสิ่งนั้น จำเป็นต้องมีวัตถุมารองรับการมีอยู่ของสิ่งที่ต้องการกล่าวถึง เช่น แมว นก โด่ ภูเขา แม่น้ำ เป็นต้น ส่วนความจริงแบบปรมาตสัจจะ ท่านตีความว่าเป็นความจริงตามความหมายสูงสุด ความหมายอย่าง ยิง หรือ ตามความหมายแท้ขั้นสุดท้ายที่ตรงตามสภาวะเท่าที่พอจะกล่าวถึงได้ ซึ่งการตีความความ จริงในขั้นนี้ มีเป้าหมายเพื่อทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเท่าทันความเป็นสิ่งของทั้งหลาย คือ รู้จัก สิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็น ซึ่งการเข้าใจความเป็นจริงของสิ่งทั้งหลายตามที่มันเป็นตามทรรศนะของ

ท่าน เท่ากับเป็นการหยั่งรู้สัจธรรม ที่จะทำให้ความยึดมั่นถือมั่นหลงผิดในสิ่งทั้งหลายสลายหมดไป การไม่ยึดมั่นถือมั่นและการเข้าในความจริงของสิ่งทั้งหลายในขั้นปรมาตถสัจจะ

การอธิบายเรื่องความจริงในพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทแสดงให้เห็นว่ามีความจริงอยู่สองระดับ กล่าวคือความจริงสมมติกับความจริงอย่างปรมาตถ์ ความจริงในระดับสมมติจัดว่าเป็นสิ่งเฉพาะที่มีอยู่ในบางคนหรือบางสิ่งที่สามารถรับรู้ร่วมกันได้ เช่น กรณีของนายดำในบทที่ผ่านมา และตามที่สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ชี้ให้เห็นในเบื้องต้น ความจริงในระดับสมมติสัจจะจะเป็นสิ่งที่บัณฑิตสามารถเข้าถึงและรับรู้ได้ เพราะความจริงในระดับนี้สามารถรับรู้ได้โดยตนเองทาง ตา หู จมูก ลิ้น และสัมผัส ส่วนความจริงในระดับปรมาตถ์จัดว่าเป็นความจริงในระดับสากลในกรณีของมนุษย์ทุกคนที่มีร่วมกัน เช่น นายดำ ในบทที่ผ่านมาอาจมีคุณลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างจากคนอื่นและมีตำแหน่งแห่งที่ในทางสังคม แต่สิ่งที่นายดำมีและคนอื่นมีอยู่ร่วมกันในพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญาเถรวาทคือสิ่งที่เรียกว่าขั้น 5 และเมื่อถามว่าขั้น 5 เป็นสิ่งที่มีเฉพาะเพศหญิงและเพศชายเท่านั้นใช่หรือไม่ ซึ่งในพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญา ขั้น 5 จัดอยู่ในความจริงแบบปรมาตถ์และเป็นสิ่งสากลของของมนุษย์ที่มีอยู่ร่วมกัน คนที่พิการแขนขาด ขาขาด หรือมีอยู่ครึ่งตัว ขั้น 5 ก็ไม่ได้ถูกลดทอนให้เหลือน้อยตามกายภาพของบุคคลผู้นั้น และถ้าถามต่อไปว่าผู้ที่ถูกนิยามว่าเป็นบัณฑิตในทางพุทธปรัชญามีความเป็นมนุษย์ที่มีความเป็นจริงที่เรียกว่าขั้น 5 เท่ากับเพศชายหรือหรือคนพิการหรือไม่ ซึ่งในพุทธปรัชญาเถรวาทยอมรับว่าในความจริงที่ว่านี้มนุษย์ทุกคนมีเท่ากัน หรืออาจกล่าวได้ว่า มนุษย์ทุกคนมีความจริงที่ถูกอธิบายด้วยขั้น 5 การที่บุคคลแต่ละคนนิยามความหมายเพศของตนที่แตกต่างกันหรือการแสดงอัตลักษณ์ทางเพศที่ต่างกันบุคคลผู้นั้นก็ยังถือว่าเป็นมนุษย์ ดังนั้นการเป็นบัณฑิตเมื่ออธิบายด้วยความจริงของความเป็นมนุษย์ย่อมถูกอธิบายด้วยหลักการว่าด้วยขั้น 5 เช่นกัน

จึงกล่าวได้ว่าบัณฑิตในทางพุทธปรัชญาเถรวาทจึงมีความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับเพศหญิงชาย ซึ่งการอธิบายความจริงที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ด้วยขั้น 5 เป็นเหตุผลที่ผู้เขียนเห็นว่าสามารถสนับสนุนว่า ทำไมในพระคัมภีร์ทางพุทธปรัชญาจึงสามารถอธิบายว่าบัณฑิตสามารถเข้าใจในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับเพศหญิงชายทั่วไป ซึ่งต่างจากการอธิบายของกลุ่มนักวิชาการบางท่านที่ยืนยันว่าบัณฑิตไม่สามารถเข้าถึงความจริงและการบรรลุธรรมได้ และถ้าถามว่าทำไมบัณฑิตจึงสามารถเข้าถึงความจริงได้ กล่าวคือ เมื่อประเมินจากหลักการอธิบายธรรมชาติของมนุษย์ที่ว่าด้วยความจริงในแบบ ขั้น 5 ในพุทธปรัชญาเป็นสิ่งที่มิได้อยู่แล้วในบัณฑิต เพราะบัณฑิตเป็นมนุษย์เช่นเดียวกับหญิงชายทั่วไป และแน่นอนว่าสภาพของขั้น 5 ย่อมปรากฏมีและเป็นสิ่งที่สามารถรับรู้ได้เช่นกัน ส่วนในกรณีของวัตถุและสิ่งอื่นที่ไม่ใช่มนุษย์ตามพระคัมภีร์ของพุทธปรัชญาที่ถูกอธิบายและตีความผ่านกฎธรรมนิยาม ที่พุทธสรรพสิ่งย่อมดำเนินไปตามวิถีของธรรมชาติของตน ซึ่งประเด็นนี้ ชาญณรงค์ บุญหนุน ก็เห็นว่า “สำหรับบัณฑิตแล้วความเสมอภาคในการปฏิบัติธรรมพระพุทธานุสสาเถรวาทมิได้ห้ามโอกาสในการเข้าถึงความจริงอันเป็นปรมาตถ์” (ชาญณรงค์ บุญหนุน, 2557) ประเด็นเรื่องความจริงดังกล่าว เมื่อถามว่าบัณฑิตจะสามารถบรรลุธรรมในทางพระพุทธานุสสาเถรวาทได้ใช่หรือไม่ ซึ่งการเข้าใจธรรมชาติและความจริงของชีวิตตามการอธิบายข้างต้นในทางพุทธานุสสาเถรวาทถือว่าเป็นสิ่งที่นำไปสู่การบรรลุธรรมได้ ดังจะเห็นได้จาก

กรณีของภิกษุปัญจวัคคีย์ที่ปรากฏในอนัตตลักขณสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 4 ข้อที่ 20-24 หน้าที่ 27-30 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

หลังจากที่พระพุทธเจ้าได้แสดงพระสูตรนี้จบลงเหล่าภิกษุปัญจวัคคีย์ก็ได้เข้าถึงการบรรลุธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเนื้อความที่ปรากฏอยู่ในอนัตตลักขณสูตรเป็นการแสดงให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของชั้น 5 ที่มีความเป็นจริงว่าเป็นสิ่งไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน และไม่ควรเข้าไปยึดมั่นถือมั่น และตรงนี้อาจกล่าวได้ว่าการเข้าใจธรรมชาติของความเป็นจริงในระดับสมมติสามารถพัฒนาไปจนถึงการเข้าใจความเป็นจริงในขั้นปรมาตถ์ ตามอุดมคติของพุทธศาสนาได้

ประเด็นวิเคราะห์บัณฑิตเขาก่กกับการบรรลุธรรม

1. ทำไมการเป็นบัณฑิตเขาก่จึงถูกตีความว่าเป็นเพศที่มีกิเลสหนา และไม่สามารถบรรลุธรรมได้ แต่ความเป็นชายกลับถูกตีความว่ามีศัภยภาพที่เหนือกว่า ซึ่งในทางตรงกันข้ามพระวินัยปิฎกกลับชี้ให้เห็นว่าความปรารถนาทางเพศที่เกิดจากกามารมณ์ ไม่ได้ปรากฏเฉพาะแต่บัณฑิตเขาก่เท่านั้น แต่ยังสามารถเกิดขึ้นได้กับภิกษุเพศชายหรือแม้แต่ภิกษุณี เช่น เรื่องภิกษุปลอมเป็นคฤหัสถ์ เรื่องภิกษุเปลือยกาย เรื่องภิกษุปลอมเป็นเดียริถีย์ แล้วไปมีอะไรกับผู้หญิง หรือ เรื่องที่ภิกษุปลดปล่อยอารมณ์ทางเพศกับรูปปั้นและตุ๊กตาไม้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 67-83 หน้าที่ 54-73 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เป็นต้น ซึ่งประเด็นเรื่องกามารมณ์เหล่านี้เมื่อเทียบกับบัณฑิตเขาก่ก็ย่อมแสดงให้เห็นว่า เพศชายและเพศหญิงที่เข้ามาบวชเป็นภิกษุและภิกษุณีในพุทธศาสนาก็ยังมีบางส่วนที่ยังไม่สามารถสลัดความปรารถนาทางเพศได้ใช่หรือไม่ เพราะความปรารถนาทางเพศถือว่าเป็นสัญชาตญาณตามธรรมชาติของมนุษย์และสิ่งมีชีวิตอื่นที่ต้องสืบทอดเผ่าพันธุ์ของตน และอาจถามได้ว่า พฤติกรรมของบัณฑิตเขาก่กับภิกษุถือว่าการแสดงออกทางสัญชาตญาณทางเพศเหมือนกันหรือไม่ หรือการแสดงออกของพระภิกษุที่ปรากฏในพระวินัยจะเป็นความต้องการทางธรรมชาติที่ต้องการสืบทอดเผ่าพันธุ์แต่ของบัณฑิตเขาก่ไม่ใช่ เพราะบัณฑิตเขาก่เป็นความปรารถนาที่เกิดจากสิ่งที่เรียกว่ากิเลส จึงนำไปสู่ข้อสรุปว่าบัณฑิตเขาก่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ก็อาจเป็นข้ออ้างหนึ่งที่สามารถตรวจสอบและโต้แย้งได้ แต่ถ้ามองในมุมที่เป็นเรื่องของสังขะ (สังคัมสังข) ก็อาจตีความได้ว่า เป็นการป้องกันมิให้เกิดความเสื่อมเสียในสังขะ เพราะเป็นไปได้ว่าบัณฑิตเขาก่เป็นเพศที่ถูกกีดกันจากสังคัมสมัยพุทธกาล และเป็นเพศที่ไม่ได้รับการยอมรับจากสังคัมในสมัยนั้น

2. ทำไมบัณฑิตเขาก่จึงถูกตีความว่าไม่สามารถบรรลุธรรมได้ เพราะบัณฑิตเขาก่ถูกมองว่าเป็นกลุ่มคนที่มีพฤติกรรมในทางลบ และสภาพภายในที่มีความต้องการทางกามารมณ์ที่สูง เช่น ในกรณีที่มีบัณฑิตเขาก่เข้ามาบวช แล้วชักชวนภิกษุหนุ่ม สามาเณร รวมถึงคนเลี้ยงสัตว์ ให้มีเพศสัมพันธ์กับตน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 4 ข้อที่ 109 หน้าที่ 173-174 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) และนอกจากนั้น ยังถูกมองว่าเป็นอกัปปบุคคล และเป็นผลของกรรมเก่าที่ได้ทำไว้ในอดีตชาติ รวมถึงมีงานชิ้นหลังที่ได้รับอิทธิพลจากการตีความของพระอรรถกถาจารย์ที่มองว่าบัณฑิตเขาก่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ เช่น การตีความในงานของพระมหาอดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน) ที่ว่าด้วยบัณฑิตเขาก่

กับการบรรลุธรรม ก็ยืนยันไปในทิศทางเดียวกับการตีความของพระอรธกถาจารย์ แต่ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าในงานชิ้นนี้ใช้คำนิยามบั้นเพาะกัที่หมายถึง “คนที่ไม่ปรากฏว่าเป็นเพศชายหรือเพศหญิง ชายที่ถูกตอน และชายที่มีราคาเกลาประพุดตินอกกริตในทางเสพกามและยั่วชวนชายอื่นให้ทำเช่นนั้นบ้าง” (พระมหาอดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน), 2549) ซึ่งคำนิยามดังกล่าวเป็นการนิยามตามสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561) และเมื่อเทียบกับประเภทของบั้นเพาะกัตามการตีความของพระอรธกถาจารย์ที่ตีความว่าบั้นเพาะกัมีอยู่ 5 ประเภท ซึ่งการตีความประเภทของบั้นเพาะกันี้ ผู้เขียนมีข้อสงสัยว่าบั้นเพาะกัทุกประเภทใช่หรือไม่ ที่ไม่สามารถบรรลุธรรมได้หรือมีบางประเภทที่สามารถบรรลุธรรมได้ ซึ่งประเด็นหลักของข้อถกเถียงเรื่องนี้ผู้เขียนมองว่าอาจเกิดจากการตีความด้านพฤติกรรมของกลุ่มบั้นเพาะกับางกลุ่มที่มีการแสดงออกทางทางเพทที่ใกล้เคียงกับเพทหญิงหรือไม่ ที่เป็นเหตุให้ถูกมองว่าไม่สามารถบรรลุธรรมได้ เพราะเป็นอภัพบุคคล ซึ่งยากแก่การแก้ไขหรือปรับเพทสภาวะให้ตรงต่อเพทสรีระของตน แต่ประเด็นนี้ ชาญณรงค์ บุญหนุน มองว่า “พฤติกรรมชายเป็นหญิงหรือหญิงเป็นชายเป็นพฤติกรรมภายนอกซึ่งลง่ายกว่าเปลี่ยนง่ายกว่าการละกิเลสที่ติดในใจในสันดาน” (ชาญณรงค์ บุญหนุน, 2557) การมองว่าพฤติกรรมที่ไม่ตรงต่อเพทสภาวะของตนสำหรับนักวิชาการไทยบางส่วนแสดงให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่สามารถแก้ไขได้และมีโอกาสในการเปลี่ยนแปลงตัวเอง ถ้าถามต่อไปว่าการเปลี่ยนแปลงตัวเองสามารถมีโอกาสในการบรรลุธรรมได้ใช่หรือไม่ ส่วนในเรื่องของกรรมเก่าเมื่อประเมินแล้วจะพบว่าเป็นสิ่งที่บ่งชี้ให้เห็นว่า การละเมิดศีลธรรมของพุทธศาสนาโดยเฉพาะศีลข้อที่ 3 หรือจริยธรรมที่เกี่ยวข้องเป็นสาเหตุของการต้องกลับชาติเกิดมาเป็นบั้นเพาะกัหรืออูโทยัญชนก เพราะการเกิดมามีเพทสรีระและเพทสภาวะที่ไม่ใช่เพทชายแท้หรือหญิงแท้ จึงไม่สามารถบรรลุธรรมได้ในชาตินี้ ดังนั้น ในชาตินี้จึงต้องพยายามไม่ทำความชั่วและหมั่นประกอบสร้างความดีเพื่อที่จะได้ไปเกิดเป็นเพทชายหรือเพทหญิงต่อในชาติหน้าและก็อาจมีโอกาสบรรลุธรรมได้ในชาตินั้น ซึ่งการตีความเช่นนี้อาจถามต่อไปได้ว่า ในพุทธศาสนาเถรวาทมีเฉพาะเพทชายหรือเพทหญิงเท่านั้นใช่หรือไม่ที่สามารถบรรลุธรรมได้ ซึ่งถ้าการบรรลุธรรมเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เฉพาะเพทชายและเพทหญิง การนิยามตัวตนหรืออัตลักษณ์ทางเพทในสมัยปัจจุบันที่เรียกว่ากลุ่มความหลากหลายทางเพท (LGBTQ+) ก็ไม่สามารถบรรลุธรรมได้ใช่หรือไม่ เมื่อไม่สามารถบรรลุธรรมได้ก็อาจทำให้จริยธรรมของพุทธศาสนาถูกมองว่าเป็นจริยธรรมที่กตทบทางเพทไปด้วยหรือไม่ แต่ประเด็นนี้มีนักวิชาการบางคน เช่น สมภาร พรหมทา เห็นว่าจริยธรรมทางพุทธศาสนาเถรวาทสามารถทำความเข้าใจได้โดยแบ่งเป็น 2 ระบบ กล่าวคือ จริยธรรมส่วนบุคคลกับจริยธรรมส่วนสังคม ซึ่งจริยธรรมส่วนบุคคล สมภาร พรหมทาเห็นว่า “คำสอนเชิงปรมัตถ์เป็นพื้นฐานโดยตรงต่อการดับทุกข์ในชีวิต จากจุดนี้เราจะเห็นโยงใยความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรมส่วนบุคคลกับความจริงเชิงปรมัตถ์ และการใช้ภาษาเชิงปรมัตถ์ กล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือการดับทุกข์เป็นหัวใจสำคัญของจริยธรรมส่วนบุคคล” (สมภาร พรหมทา, 2548)

ผู้เขียนเห็นด้วยกับการตีความดังกล่าวของสมภาร พรหมทา ซึ่งข้อเสนอดังกล่าวนี้กำลังบ่งชี้ให้เห็นว่า บั้นเพาะกัในฐานะมนุษย์และปัจเจกบุคคลคนหนึ่ง สามารถเข้าใจความจริงเชิงปรมัตถ์ในทางพุทธศาสนาได้ และสามารถปฏิบัติตามหลักคำสอนในทางพุทธศาสนาได้ เมื่อการเข้าถึงความจริงเชิงปรมัตถ์สามารถทำให้เกิดขึ้นได้ และพุทธธรรมก็เป็นสิ่งที่กลุ่มคนที่ถูกนิยามว่าเป็นบั้นเพาะกัควรศึกษาและปฏิบัติตาม แต่การยืนยันว่าบั้นเพาะกัไม่สามารถบรรลุธรรมได้ อาจทำให้กลุ่มคนที่ถูก

นิยามว่าเป็นบัณฑิตที่ทั้งหมดละทิ้งความพยายามที่จะพัฒนาศักยภาพของตนเพื่อการเข้าถึงความจริง เพราะถ้ามองผ่านงานศึกษาในยุคหลังชี้ให้เห็นว่าถึงจะใช้สติปัญญาและความเพียรพยายามมากเพียงใดก็ไม่สามารถทำให้เกิดการบรรลุธรรมได้ แต่ประเด็นปัญหานี้ผู้เขียนเห็นว่า ถ้าประเมินประเภทของบัณฑิตที่ปรากฏในวรรณคดีของพุทธศาสนาเถรวาทอย่างละเอียด จะพบว่าโดยแท้จริงแล้วเป็นไปได้ที่บัณฑิตจะสามารถบรรลุธรรมได้ ซึ่งตัวอย่างที่ผู้เขียนจะเสนอต่อไปนี้อาจช่วยทำให้เกิดการทำความเข้าใจประเด็นบัณฑิตกับการบรรลุธรรมใหม่ได้

3. กรณีของผู้ชายที่ถูกตอน (อวัยวะเพศ) ด้วยเหตุผลทางการแพทย์ อาจถามได้ว่าความเป็นชายของผู้นี้หายไปด้วยหรือไม่ ถ้าเป็นการตีความของพระอรหันตภิกษุและงานศึกษาในยุคหลังดังที่กล่าวมาอาจตอบว่าชายผู้ที่ถูกตอน (อวัยวะเพศ) จัดว่าเป็นบัณฑิตก็ได้ เพราะการจัดประเภทในลักษณะนี้เป็นการใช้เกณฑ์ทางด้วยสรีระ แต่ถ้าเป็นการใช้เหตุผลทางด้านจิตวิทยาจะถือว่าชายคนนี้จะยังเป็นบัณฑิตหรือไม่ขึ้นอยู่กับสภาพทางด้านจิตใจของเขาเอง ดังที่ปรากฏในสังโยคสูตรว่า

บุรุษย่อมกำหนด ได้ดังนี้ 1. ความเป็นบุรุษภายในตน 2. กิริยาของบุรุษ 3. ท่าทางของบุรุษ 4. ความไว้ตัวของบุรุษ 5. ความพอใจของบุรุษ 6. เสียงของบุรุษ 7. เครื่องประดับของบุรุษ เขาย่อมติดใจยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายในตนเป็นต้นนั้น เขาผู้ติดใจยินดียิ่งในความเป็นบุรุษภายในตนเป็นต้นนั้น ย่อมกำหนดว่า 1. ความเป็นสตรีภายนอก 2. กิริยาของสตรี 3. ท่าทางของสตรี 4. ความไว้ตัวของสตรี 5. ความพอใจของสตรี 6. เสียงของสตรี 7. เครื่องประดับของสตรี และเขาย่อมติดใจยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายนอกเป็นต้นนั้น เขาผู้ติดใจยินดียิ่งในความเป็นสตรีภายนอกเป็นต้นนั้น ย่อมมุ่งหวังการเกี่ยวข้อภายนอกและมุ่งหวังสุขและโสมนัสที่จะเกิดขึ้นเพราะการเกี่ยวข้อนั้นเป็นปัจจัย สัตว์ทั้งหลายผู้ยินดียิ่งในความเป็นบุรุษ ย่อมเป็นผู้เกี่ยวข้อกับสตรีทั้งหลาย บุรุษล่วงพ้นความเป็นบุรุษไปไม่ได้ อย่างนี้แล (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 23 ข้อที่ 51 หน้าที่ 85-88 มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

จากข้อความดังกล่าวจะเห็นว่าสภาพทางจิตวิทยามีผลต่อความเป็นชายอย่างแน่นอน เมื่อมองภาพของชายที่ถูกตอน (อวัยวะเพศ) ถ้าเขายังใช้ชีวิตด้วยเพศวิถีในแบบชายทั่วไปและยังชอบในเพศตรงข้ามเหมือนชายทั่วไปทุกอย่าง เพียงแต่เขาไม่สามารถสืบทอดทายาทได้เช่นเดียวกับชายปกติทั่วไปด้วยเหตุผลว่าเขาถูกตัดอวัยวะเพศออกไป ซึ่งเมื่อเทียบกับชายที่เป็นหมันกับชายที่ถูกตอนจะถือว่าในเพศสภาวะยังมีความเป็นชายอยู่หรือไม่ เมื่อถามว่าการบรรลุธรรมเป็นเรื่องทางกายภาพหรือเรื่องทางใจ แน่แน่นอนว่าการแสวงหาหนทางแห่งการพ้นทุกข์ในพุทธศาสนาไม่ได้เป็นเรื่องของการทรมาณร่างกายแต่เป็นการเรื่องของการฝึกฝนทางด้านจิตใจ การถูกตอนอวัยวะเพศก็ไม่มีผลต่อการบรรลุธรรมใช่หรือไม่ เมื่อการถูกตอนอวัยวะเพศไม่มีผลต่อการบรรลุธรรม จึงเท่ากับว่าบุคคลที่ถูกนิยามความว่าเป็นบัณฑิตสามารถบรรลุธรรมได้

4. กรณีของพระวัชกสิ กล่าวกันว่าเป็นผู้ที่บวชด้วยเหตุเพราะอยากชมรูปโฉมของพระพุทธเจ้า (ไม่อิ่มด้วยการเห็นพระสรีระสมบัติของพระพุทธเจ้า) ซึ่งก่อนหน้าที่ท่านจะบวชเป็นภิกษุในเรื่องเล่าตามที่ปรากฏในวรรณกรรม กล่าวกันว่าเป็นคนที่มีอุปนิสัยไปในทางราคะจริตรักสวยรักงาม

ครั้งเมื่อพระพุทธเจ้าเดินทางมายังนครสาวัตถี วักกฺลิมือได้เห็นพระพุทธเจ้าก็เกิดความชอบพอใจในรูปโฉมอันสง่างาม ครั้งเมื่อได้มองก็ไม่จักเบื่อหน่าย จึงเป็นเหตุให้วักกฺลิแหวะเวียนมายังสถานที่ประทับอยู่เป็นเนืองนิตย์ ทำให้วักกฺลิมีความคิดที่จะบวชเป็นภิกษุเพื่อจะให้ทำตามมองรูปกายของพระพุทธเจ้าอยู่ตลอดเวลาและอย่างใกล้ชิด และเมื่อบวชเข้ามาในกลุ่มของสังฆะพระวักกฺลิลบไม่สนใจในการศึกษาพระธรรมวินัย หรือการบำเพ็ญเพียรเพื่อไปสู่การพ้นทุกข์ตามอุดมคติทางพุทธศาสนา เมื่อวันคืนผ่านไปพระพุทธองค์จึงได้เตือนพระวักกฺลิให้เลิกเที่ยวติดตามดูรูปโฉมของพระองค์ ซึ่งถ้าประเมินจากพฤติกรรมของพระวักกฺลิ อาจกล่าวได้หรือไม่ว่าท่านเป็นกลุ่มคนรักเพศเดียวกัน เพราะพระพุทธเจ้าถือว่ามีเพศทางสรีระที่เป็นชาย การที่พระวักกฺลิชอบมองพระพุทธเจ้า คำถามที่ตามมาคือท่านมองพระพุทธเจ้าในฐานะอะไร ถ้ามองในฐานะศาสตาวักกฺลีย่อมบวชเข้ามาด้วยศรัทธาในการที่จะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเพื่อพ้นจากความทุกข์ใช่หรือไม่ แต่สิ่งที่ปรากฏในเรื่องเล่านี้กำลังชี้ให้เห็นว่าวักกฺลิไม่ได้มองพระพุทธเจ้าในฐานะศาสตาวักกฺลิจึงนำตนไปสู่การพ้นทุกข์ แต่ภาพของพระพุทธเจ้าที่ปรากฏแก่เขาคือมนุษย์เพศชายคนหนึ่งที่ตนปรารถนาในการอยากอยู่ใกล้ชิด ถึงแม้พระพุทธเจ้าจะสั่งสอนธรรมก็ไม่สนใจ ซึ่งต่างจากภิกษุรูปอื่นที่ติดตามพระพุทธเจ้าเพื่อปรารถนาในการพ้นทุกข์ แต่พระวักกฺลิตติดตามพระพุทธเจ้าในฐานะผู้ชายคนหนึ่งที่ตนปรารถนาในการอยู่ใกล้ชิด และอาจตีความได้หรือไม่ว่าอาจเป็นเพราะแรงขับทางเพศในด้านที่เป็นอารมณ์มีมากกว่าจึงทำกระบวนการทำงานในส่วนที่เป็นเหตุผลไม่สามารถแสดงตัวออกมาได้ (ซึ่งประเด็นนี้ผู้เขียนจะไม่ขอลงรายละเอียดเพราะอยู่นอกเหนือการเขียนในครั้งนี้) นอกจากนั้นการขับไล่พระวักกฺลิให้ไปอยู่ที่อื่น ย่อมแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าอาการน้อยอกน้อยใจของพระวักกฺลิเปรียบเหมือนคนที่กำลังอกหักได้หรือไม่ ซึ่งในเรื่องเล่ากล่าวว่หลังจากถูกขับไล่ให้ไปอยู่ที่อื่นทำให้พระวักกฺลิตคิดที่ฆ่าตัวตายด้วยการกระโดดลงจากหน้าผา เมื่อทราบเช่นนั้นพระพุทธเจ้าจึงได้เข้าไปห้ามและปลอบพระวักกฺลิด้วยข้อความที่ว่า “มาเถิด วักกฺลิ เธออย่ากลัว จงแลดูพระตถาคต เราจักยกเธอขึ้น เหมือนบุคคลพวยช่างตัวจมน้ำ เปือกตมขึ้นฉะนั้น มาเถิด วักกฺลิ เธออย่ากลัว จงแลดูพระตถาคต เราจักยกเธอขึ้น เหมือนบุคคลที่ช่วยพระจันทร์ที่ถูกราหูจับ ฉะนั้น” (อรรถกถา, 2548) หลังจากได้ฟังข้อความนี้แล้วทำให้พระวักกฺลิข่มปิติไว้ได้และได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ตามลำดับ

จากตัวอย่างที่ผู้เขียนยกมาจะเห็นว่า ในกรณีแรกอาจตีความได้ว่าความเป็นชายเกิดจากการนิยามภายในตัวของปัจเจกบุคคล หรือการกำหนดเพศจากเพศภาวะ/เพศวิถี (Gender) ไม่ได้กำหนดจากเพศสรีระ (Sex) ซึ่งในกรณีที่สองเรื่องของพระวักกฺลิจึงตีความได้ว่าความเป็นชายเกิดจากการนิยามทางเรือนร่างที่ปรากฏทางสรีระ แต่สิ่งที่ไม่เป็นไปตามการอธิบายลักษณะของความเป็นชาย คือมีนิสัยรักสวยรักงามซึ่งไม่ใช่ค่านิยมของความเป็นชายในสมัยพุทธกาล ถ้าประเมินจากสังโยคสูตรความเป็นชายของพระวักกฺลิจึงว่าขาดหายไป และการแสดงออกทางพฤติกรรมของพระวักกฺลิ ถ้ามองผ่านทรรศนะเรื่องเพศในปัจจุบัน อาจถูกนิยามว่าเป็นชายรักชาย ซึ่งไม่ใช่เพศชายและเพศหญิง แต่การมีพฤติกรรมดังกล่าวของพระวักกฺลิจึงถูกทำให้เห็นว่า ท้ายที่สุดของชีวิตเมื่อพบกับความผิดหวังกับชีวิตและไม่ได้ในสิ่งที่ปรารถนา (อยู่ใกล้ชิดพระพุทธเจ้า) จนถึงมีความคิดที่จะฆ่าตัวตายก็ยังคงเป็นบุคคลที่สามารถบรรลุธรรมขั้นสูงตามอุดมคติทางพุทธศาสนาได้ และถ้าถามต่อไปว่าการบรรลุธรรมเป็นสิ่งที่

ส่งผลต่อทางกายภาพหรือสภาพจิตใจ ก็เป็นที่แน่ชัดว่าการบรรลุธรรมเป็นสิ่งส่งผลต่อสภาพจิตใจของปัจเจกบุคคล ซึ่งสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ก็ชี้ให้เห็นว่า “การบรรลุนิพพานทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวมนุษย์ถึงขั้นพื้นฐาน เปลี่ยนจิต ลักษณะระความคิด เปลี่ยนบุคลิกภาพ มีโลกทัศน์และชีวทัศน์อย่างใหม่ มีระบบพฤติกรรมที่มั่นคง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) ส่วนการแสดงออกทางด้านพฤติกรรมเป็นผลมาจากการเปลี่ยนทางด้านความคิดและจิตใจ และนอกจากนั้นในทางพุทธศาสนายังชี้ให้เห็นอีกว่าสภาวะของนิพพานเป็นสิ่งที่ปราศจาก ตัวตนบุคคล เรา เขา ดังนั้น การเข้าถึงความจริงและการบรรลุธรรมตามหลักพุทธศาสนาจึงเป็นสิ่งที่หลุดไปจากโลกของสมมติบัญญัติและในความจริงที่ว่านี่ความเป็นเพศก็ย่อมหายไปด้วยใช่หรือไม่

ประเด็นเรื่องการบรรลุธรรมนักวิชาการสายพุทธศาสนา เช่น สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต) เห็นว่า “ทุกคน เมื่อมีฉันทะ เพียรพยายาม มีความพร้อม ก็สามารถบรรลุนิพพานได้ ไม่มีข้อจำกัดว่าจะต้องเป็นคนชาติชั้นวรรณะใด มีฐานะอย่างไร...เป็นชายหรือเป็นหญิง” (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2551) หมายความว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพในการบรรลุธรรมได้เหมือนกันทุกคน สถานะหรือตำแหน่งแห่งที่และเพศไม่มีผลต่อการบรรลุธรรม “เมื่อบรรลุธรรมนั้น ลักษณะของความเป็นหญิงหรือชายไม่ปรากฏอยู่” (สิบเอก เต็นชัย ประทุมแสง, 2560) ซึ่งหมายถึงการเข้าถึงความจริงแบบปรมาตมิใช่หรือไม่ และเป็นที่น่าสังเกตว่าปัญหาทางปรัชญาที่กำลังกล่าวถึงนี้มีขอบเขตอยู่ที่การใช้ภาษาในระดับสมมติ ซึ่งเมื่ออธิบายผ่านภาษาในระดับปรมาตมิจะไม่ค่อยพบปัญหาดังกล่าว ซึ่งต่างจากการอธิบายเพศในระดับภาษาสมมติที่ทำให้สามารถอธิบายเพศสรีระและเพศสภาวะได้ แต่เมื่ออธิบายด้วยภาษาปรมาตมมนุษย์จะถุกอธิบายผ่านทรรศนะที่ว่าด้วยชั้น 5 ที่เป็นสภาวะสากลของมนุษย์ทุกคน ดังนั้น จึงเป็นไปได้เมื่อใช้กรอบการตีความทางอภิปรัชญามาเป็นฐานรากในการอธิบายประเด็นปัญหาที่ว่าด้วยบัณฑิตศาสตร์ก็กับการเข้าถึงความจริงจะสามารถมองเห็นโอกาสในการบรรลุธรรมได้ หรืออาจกล่าวสรุปได้หรือไม่ว่าลักษณะเพศทางกายภาพ (Sex) ไม่มีผลต่อการเข้าถึงความจริงและการบรรลุธรรม เพราะการเข้าถึงความจริงก็กับการบรรลุธรรมเป็นเงื่อนไขทางด้านจิตวิทยาหรือสภาวะทางใจของปัจเจกบุคคลนั้นๆ

บทสรุป

ปัญหาการถกเถียงที่เกี่ยวกับการบรรลุธรรมของกลุ่มคนที่ถูกนิยามว่าเป็นบัณฑิตก็ในทางพระพุทธศาสนา เมื่อตีความด้วยแนวคิดที่ว่าด้วยความจริงก็กับการบรรลุธรรม ด้วยข้ออ้างของความจริงในทางอภิปรัชญาของพุทธปรัชญา แสดงให้เห็นว่าเงื่อนไขของการเข้าถึงความจริงก็กับการบรรลุธรรมในการตีความของนักวิชาการทางพุทธศาสนาบางคนที่ยังมานั้นไม่สมเหตุสมผล เมื่อมองย้อนกลับถึงแนวคิดที่เป็นความจริงแบบภววิสัยของความเป็นมนุษย์ตามทรรศนะของพุทธศาสนา แต่เมื่อนำแนวทรรศนะดังกล่าวมาเป็นฐานรากในการอธิบายแสดงให้เห็นว่า กลุ่มคนที่ถูกนิยามว่าเป็นบัณฑิตก็มีโอกาสในการบรรลุธรรมได้เช่นเดียวกับกลุ่มคนที่เป็นเพศชายและเพศหญิง

เอกสารอ้างอิง

- ชาญณรงค์ บุญหนุน. (2557). บทบรรณาธิการ “ห้ามกะเทยเป็นพระ ห้ามพระเป็นกะเทย”. *วารสารพุทธศาสนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 21(2): 5-10.
- พระมหาดุลย์ ยโสธโร (บุตรตะเคียน). (2549). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบัณฑิตเกี่ยวกับการบรรลุธรรม”. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาวิสูตร วิสุทธิปัญญา. (2554). การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องบัณฑิตในคัมภีร์พระพุทธศาสนา. *วิทยานิพนธ์ศาสนาสตรมหาบัณฑิต*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระมหาสมเจต สมจारी (หลวงกัน). (2559). บัณฑิตเกี่ยวกับการบรรลุธรรมชั้นสูงในพุทธศาสนาเถรวาท. *ศึกษาศาสตร์ มจร*, 4(2): 151-165.
- คณะกรรมการคาทอลิกเพื่อคริสต์ศาสนาธรรม แผนกพระคัมภีร์. (2557). *พระคัมภีร์คาทอลิก: ฉบับสมบูรณ์*.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เด่นชัย ประทุมแสง. (2560). กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เชิงพุทธของกลุ่มความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา*. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). *พุทธธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต). (2561). *พจนานุกรมพุทธศาสน์: ฉบับประมวลศัพท์*. (พิมพ์ครั้งที่ 31). กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- สมภาร พรหมท. (2548). *พุทธปรัชญา: มนุษย์ สังคม โลก และปัญหาทางจริยธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: ศยาม.
- อรรถกถา. (2548). *พระวักกलिเถระ*. สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2565 จาก <https://84000.org/tipitaka/attha/attha.php?b=25&i=35&p=11>

